

Е-Билтен бр. 20 | јануари-декември, 2020

10

**годишнина од
основањето
на Мрежата за
рурален развој**

Резултати од 10 години работење на Мрежата за рурален развој на С. Македонија

15 спроведени проекти

поддржани од различни донатори (USAID, EU, We Effect, GIZ, UNDP, FAO, GEF, Civica Mobillitas)

85 организации членки

ПИОНЕР ВО ПРОМОЦИЈА НА ЕУ ЛЕАДЕР ПРИСТАПОТ

- 5 Локални акциски групи (ЛАГ) формирани опфаќајќи 21 општина
- Зголемени капацитети на чинителите поврзани со имплементација на ЕУ ЛЕАДЕР пристапот

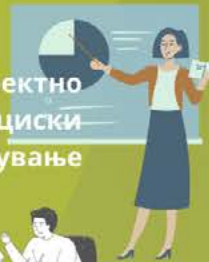

59 ПОД-ГРАНТИРАНИ ПОРЕКТИ спроведени од локални Г.О. и ЛАГови

Прв Национален Рурален Парламент во С. Македонија!

Зајакнати капацитети на членките на МРР и мали локални организации

преку обука за: подготовка на проектни апликации; проектно управување; финансиски менаџмент; комуникациски вештини; родова еднаквост; зелена економија; истражување и анализа; вмрежување; застапување и дебаррање.

2 КАРАВАНИ ЗА ЗЕЛЕНА ЕКОНОМИЈА

презентирани зелени претприемништва во земјата

КАРАВАН ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

посетени 10 рурални области ширум земјата

ПРОМОВИРАНИ МЕРКИ ЗА АДАПТАЦИЈА КОН КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

28 опитни полиња во овоштарството, лозарството, градинарството, загуба на почвата, заштеда на вода и сточарство

МРР НА РМ Е АКТИВЕН ЧЛЕН НА: PREPARE; ELARD И ОСНОВАЧ НА БАЛКАНСКАТА МРЕЖА ЗА РУРАЛЕН РАЗВОЈ

СОДРЖИНА

10 годишнина од основањето на Мрежата за рурален развој	4
Одбележан Меѓународниот ден на жената од руралната средина	6
Прослава на Меѓународниот ден на руралните жени во балканските земји	9
Под-грантирани проекти	11
Онлајн обуки и средби организирани од страна на МРР во текот на 2020 година	15
Кружок за учење за животната средина	16
Обезбеденост со храна и економско зајакнување на најранливите заедници во Северна Македонија	17
Ревидирани локалните развојни стратегии	20
Натпревар за новинарски стории	21
Визија за рурална Европа	22
Руралниот развој преку развој на Спортскиот аеродром	23
ЗВУКОТ НА БЕЛА РЕКА Ликовна колонија 2020	25
ЕУИПА Проект: ОТКРИВАЊЕ НА СКРИЕНИТЕ АТРАКЦИИ	25
Традицијата и старите занаети како големо национално богатство	27
Интегрирана информативна и туристичка понуда на територијата на ЛАГ Бојмија	28
Избери здраво – купувај локално	29
ЗГ ЦеПроСАРД во организација за одбележување на Меѓународниот ден на лицата со попреченост	30
Програма за обука за услужување на туристите	32
Референтни технологии за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија со проценка на енергетската потрошувачка на болниците и работилница на тема “Болници со енергија близу нула”	33
2020 година – 14 години од постоењето на Регионалниот Центар за Застапување – Делчево	34
Рурална Коалиција	36

10 годишнина од основањето на Мрежата за рурален развој

Во 2020 год. Мрежата за рурален развој на С. Македонија ја славеше 10-годишнината од своето основање. Голем број на успешно спроведени проекти, зголемени капацитети на организациите членки и создадени бројни партнерства за заедничка соработка во подобрување на условите за живеење во руралните средини, се само дел од резултатите кои Мрежата за рурален развој ги постигна во текот на 10 годишното работење.

Досегашните резултати и спроведени активности беа презентирани на Годишното собрание на МРР кое што се одржа на 10-ти септември, во Струга. Настанот беше организиран во согласност со пропишаните превентивни мерки за заштита од вирусот COVID19, во присуство на претставници на 21 активна членка на МРР, додека други 6 членки го следеа Собранието преку интернет. Во рамки на Годишното собрание беше спроведено гласање за избор на претседател на Мрежата за рурален развој, на кое присутните беа едногласни за реизбор на актуелниот претседател, Петар Ѓоргиевски, со што му беше доделен нов мандат од 4 години.

Собранието ја заокружи 10 годишната работа на МРР со плодна дискусија помеѓу

членките, споделување на искуства и знаења поврзани со руралниот развој во земјава, но и размена на идеи за понатамошни активности и соработка во рамки на Мрежата за рурален развој. На крајот, Петар Ѓоргиевски ги повика членките активно да се вклучат во идните активности на МРР, кои ќе бидат фокусирани на зајакнување на капацитетите на Мрежата и нејзините членки, како и на LEADER, како иновативен пристап во рамките на политиката на рурален развој на ЕУ за стимулирање на еднаквоста и единството на сите засегнати страни во процесите на градење на политики, донесување одлуки и имплементација на активности поврзани со руралниот развој. зајакнување на капацитетите на мрежата.

Одбележан Меѓународниот ден на жената од руралната средина

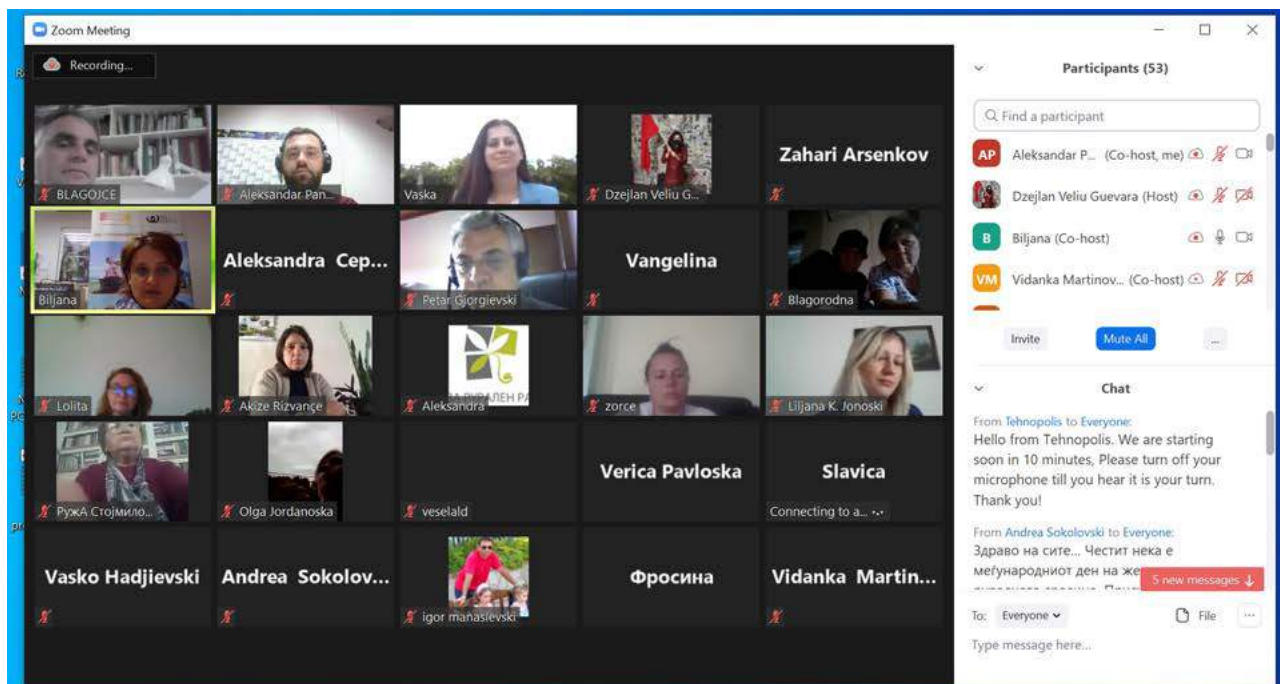

Оваа година беше организирана Zoom средба по повод 15 октомври - Меѓународниот ден на жената од руралната средина, ден кој традиционално се прославува со свечен настан организиран од страна на Националната федерација на фармери, Мрежата за рурален развој и Шведската организација за развој We Effect. На оваа средба учествуваа околу 100 жени од руралните средини, претставници на научни, образовни, јавни институции и други организации кои соработуваат со руралното население.

Оваа година, Меѓународниот ден на руралната жена се одбележа со дискусија поврзана со актуелната тема за Корона кризата, но од аспект на руралната жена и проблемите и предизвиците со кои таа се соочува. Жените во руралните средини претходно веќе се соочуваа со специфични проблеми во нивниот секојдневен живот, кои дополнително со Корона кризата станаа понагласени. Дел од пробле-

мите со кои се соочуваат овие жени во текот на актуелната ситуација, се намален пристап до квалитетни здравствени услуги, зголемена видливост на неплатената работа, интензивирање на родово базираното насилство, дезинформираност и недостаток на пристап до критични технологии за подобрување на нивната работа и личен живот. Некои од овие проблеми беа детектирани преку Анализата за руралните жени и Корона кризата изработена од страна на Националната федерација на фармери - НФФ, која беше презентирана на настанот.

„Негативните ефекти од корона пандемијата влијаат врз жените во руралните средини. Анализата на НФФ за земјоделството и Корона кризата, која е поддржана од We Effect покажа дека кај 85 % од жените во руралните средини е зголемена работата и на поле и дома. 64% од руралните жени не се активни на пазарот на трудот заради ангажирање во домаќин-

ството и грижа за деца, а 47% од невработените рурални жени вршат неплатена работа во семејни фарми. Националната федерација на фармери бара реализација на мерката 115 за активен женски член во земјоделско стопанство од Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој 2019, како и креирање на мерки и политики кои ќе бидат дел од Новата стратегија за земјоделство и рурален развој со посебен осврт на подобрување на економската и социјална положба на жените во руралните средини.” истакна Васка Мојсовска, претседателка на Националната федерација на фармери.

На Zoom средбата свои обраќања имаа и Јагода Шахпаска, министерка за труд и социјална политика; Трајан Димковски, заменик министер за земјоделство, шумарство и водостопанство; Кристин Форсгрин Бенгтсон, амбасадорка на Кралството Шведска во Република Северна Македонија; Анели Леина, регионална директорка на Шведската организација за развој We Effect и Петар Ѓоргиевски, претседател на Мрежата за рурален развој.

„Жената од руралната средина е невидлива работна сила и страда од различни видови на дискриминација. Нивниот труд не е платен, имаат ограничен пристап до извори на финансирање и не се вклучени во процесот на одлучување. Во услови на оваа криза, уште повеќе е зголемен ризикот за жената од руралната средина. Ние сакаме да видиме напредок на ова поле. Сите земји членки кои ја имаат прифатено ООН Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација кон жената, како што е и Република Северна Македонија, треба да се придржуваат на оваа конвенција со цел и жената од руралната средина да ја добие позицијата која ја заслужува”, изјави Кристин Форсгрин Бенгтсон, амбасадорка на Кралството Шведска во Република Северна Македонија.

„Руралните жени кои традиционално го прехрануваат семејството и се грижат за неговата благосостојба играат клучна улога во обезбеденоста на домаќинствата со храна. Тие исто така се основа и на руралната економија работејќи како земјоделци, сезонски работници, но и рурални

претприемачи. Проектите поддржани од We Effect во Северна Македонија покажуваат дека инвестирањето во руралните жени може да генерира значително подобрување на продуктивноста, обезбеденоста со храна и одржлив рурален развој. Руралните заедници имаат огромна социјална и економска корист кога жените поседуваат земја, имаат пристап до образование, обуки, финансиски услуги и силни организации. Затоа, затворањето на родовиот јаз во земјоделството не е само женско прашање, тоа е прашање и на семејството, на заедницата и на целото општество. “ изјави Анели Леина, регионална директорка на Шведската организација за развој We Effect.

Јагода Шахпаска, министерска за труд и социјална политика истакна дека Законот за заштита и спречување од дискриминација е во процедура на донесување и го посочи податокот дека од 300 склучени договори за закуп на земјоделско земјиште, само 76 договори се склучени од жени земјоделки. „Потребно е да се надминат традиционалните стереотипи, да се отворат градинки и старски домови во руралните средини со цел да им се помогне на жените од руралните средини да можат да се вклучат на пазарот на труд“, вели Шахпаска.

Потребно е активно залагање од страна на сите чинители за воведување соодветни мерки за ублажување на товарот за грижа и за подобро негово прераспределување меѓу жените и мажите, за достапност до услуги на жените во руралните средини и за поддршка на продуктивната и неплатена домашна работа. Жените имаат клучна улога во обезбедувањето одржливост на руралните домаќинства и заедници, како и подобрувањето на целокупната благосостојба, но дека таквата улога сеуште не е доволно препознаена

можеше да се види од презентираниот мини документарен филм на НФФ „Невидливите потпори на селата“. Од друга страна, со цел жените да бидат инспирирани и поттикнати да работат на зајакнување на своите претприемнички способности, на настанот беше споделено видео со позитивни примери на жени претприемачи во рурални средини во земјава, кое го изработи Мрежата за рурален развој.

„Треба да влијаеме поттикнувачки врз руралните жени, преку презентирање на добри практики и успешни приказни за жени претприемачи во руралните средини, кои би биле инспирација за останатите жени и доказ дека тие се моќни да се ослободат од традиционалните стеги, способни да ги менуваат навиките и да ги рушат стереотипите. Јакнењето на руралната жена е важно и од перспектива на глобалниот просперитет, за постигнување на милениумските развојни цели и обезбедување безбедно и стабилно општество. Затоа ние како организации ги ставаме жените од руралните средини во срцето на нашите развојни програми.“ истакна Петар Ѓоргиевски, претседател на Мрежата за рурален развој на СМ.

Трајан Димковски, заменик министер за земјоделство, шумарство и водостопанство потенцира дека во Единствениот регистар за земјоделски стопанства од вкупно регистрирани 171 000 земјоделци, запишани се 37 186 жени, односно 21.7% од вкупниот број.

Годинешната средба по повод 15ти октомври, поттикна плодна дискусија меѓу учесниците, многу споделени искуства и информации и беше заокружена со богати заклучоци и насоки за идната работа во подобрување на состојбата на жените во руралните средини и зголемување на родовата еднаквост.

Прослава на Меѓународниот ден на руралните жени во балканските земји

За да се препознае „критичната улога и придонесот на руралните жени, вклучително и домородните жени, во зајакнувањето на земјоделскиот и руралниот развој, подобрувањето на безбедноста на храната и искоренувањето на руралната сиромаштија“, 15 октомври во светот се слави како Меѓународен ден на руралната жена. Следејќи ја добрата практика на Мрежата за рурален развој на Северна Македонија, која секоја година традиционално организира настан и ги собира сите релевантни чинители низ целата земја по повод 15-ти октомври, партнерите на Балканската мрежа за рурален развој, мрежите за рурален развој на Црна Гора и Србија, оваа година ја иницираа прославата на Меѓународниот ден на руралната жена во нивните земји.

Преземајќи ги сите мерки на претпазливост заради последните случувања со пандемијата, мрежите организираа 2 мали настани со по околу 30 учесници во

Никшиќ, Црна Гора и Врњачка Бања, Србија.

Претседателот на Мрежата за рурален развој на Србија, Драган Рогановиќ, кој го отвори настанот, ја истакна важната улога на жените во развојот на руралната економија и руралната егзистенција воопшто. Тој посочи дека само активностите што ги координираат сите засегнати страни, почнувајќи од носителите на одлуки, локалните власти, здруженијата,

деловниот сектор и самите жени, можат да создадат добри предуслови за подобрување на положбата на руралните жени. За време на настанот беа презентирани одлични примери за претприемништво кај жените во руралните средини, како што е руралната жена која започнала семеен бизнис во рурален туризам и руралната жена што произведува традиционална храна.

Мрежата за рурален развој на Црна Гора и организацијата, Здружението на лозарите „Бока“ собраа повеќе од 30 учесници по повод 15-ти октомври, очекувајќи овој вид собир да прерасне во традиционална прослава во наредните години. Ратко Батаковиќ, претседател на Мрежата за рурален развој на Црна Гора во својот поздравен говор ја истакна клучната улога што ја играат жените во обезбедувањето на одржливост на руралните домаќинства и заедници, подобрување на руралните средства за егзистенција и целокупната благосостојба, улога која е се повеќе признаена. Учесниците на настанот исто така имаа можност да посетат рурална жена претприемач во малото село Брно, близу Никшиќ и да ја слушнат нејзината приказна за започнување на малиот бизнис, мини фабриката „Корнелијан“ за производство на сок и други производи на цреши од цреша. Настанот во Црна Гора беше надополнет со приклучување кон прославата во Северна Македонија, која беше организирана преку Zoom платформата. На овој начин, чинителите од руралните средини во Црна Гора можеа да видат колку големо значење се дава на Меѓународниот ден на руралните жени во Северна Македонија и како оваа прослава придонесе за подигнување на гласот на руралните жени во земјата. Одбележувањето на Меѓународниот ден на

руралните жени во Северна Македонија, како и во Србија и Црна Гора, беше поддржано од Шведската организација за развој, We Effect, како дел од активностите спроведени за зајакнување на капацитетите на Балканската мрежа за рурален развој.

Под-грантирани проекти

Со цел да се подобри проектното работење во МРР и да се зголеми учеството на членките на МРР во заеднички активности од областа на руралниот развој, Мрежата изготви постапка за проектно работење во МРР. Оваа постапка има за цел да ги постигне следниве резултати/подобрувања во работењето на МРР:

- Зајакнат капацитетот на членките на МРР за работа во меѓусебно партнерство;
- Зголемени знаења и вештини кај членките на МРР за работа на заеднички иницијативи и мобилизација на локалните ресурси;
- Подобрена изведба на МРР во делот на проектно работење базирано на потребите на локалните заедници чии претставници се членките на МРР;
- Зајакнати капацитети на МРР за координирање и реализација на интерни иницијативи.

МРР, во мај 2020, обезбеди поддршка од проектот „Градење на капацитетите на МРР и нејзините членки, финансиран од We Effect, за спроведување на 7 проектни иницијативи од нејзините членки.

1. Подгрантист: Здружение „Едукативен центар за зачувување на природата“, с.Негрево, Пехчево

Име на проектот: Да ја откриеме природата

Цел на проектот: Општа цел на проектот е воспоставување на соработка со стручни лица од други организации, чија цел е еколошка едукација и заштита на животната средина за размена на искуства и добри практики за да се постигне успешна еколошка едукација на целните групи, која ќе придонесе кон поодговорен однос кон животната средина.

Постигнати резултати:

- Зајакнати капацитетите на вработените во Едукативниот центар. Оспособени да организираат и имплементираат интерактивни едукативни активности во природа.
- Изработен прирачник за изведување на семејни работилници во Едукативниот центар, кој содржи едукативни пакети со содржини креирани за секоја сезона од годината (пролет, лето, есен и зима).
- Изработен документ со насоки и активности кои треба да се превземат за поголема афирмација на едукативниот центар, преку воспоставување на соработка со образовните институции (градинки, училишта и факултети) и медиумите.
- Испечатен флаер со активности кои ги нуди Едукативниот центар за организирање на семејни работилници.
- Зголемен интерес за посета на Центрот и за спроведување на едукативни активности во природа од страна на цели семејства.

2. Подгрантист: Фондација за локален развој и развој на информатички технологии – (ФЛОРИТ) Гевгелија

Име на проектот: Избери здраво – купувај локално

Цел на проектот: Општа цел на проектот е овозможување на услови за зголемување на приходите на малите производителци на храна (фармери) и привлекување на нови фармери преку воведување на иновации во земјоделството и руралниот развој. Интенција на проектот е да се претстави нов иновативен метод или модел којшто ги вклучува фармерите и останатите засегнати страни на заеднички активности за да се направи одржлив систем на храна кој што е изграден преку партнерство, што е еден од принципите на ЛЕАДЕР пристапот за рурален развој.

Постигнати резултати:

- Воспоставен систем на директна продажба на малите производители на храна до потрошувачите,
- Изградена доверба кај потрошувачите за вредноста на локално произведената храна, вклучувајќи автентичност и безбедност на храна,
- Зголемена конкурентност на производителите преку пристап и употреба на најнови технологии и иновации, како и стекнати знаења за нивна употреба.

3. Подгрантист: Рурална Коалиција
Партнер: Здружение на жени фармери „Моја Фарма“

Име на проектот: Родовата еднаквост – клуч за економски силна рурална заедница

Цел на проектот: Зголемување на влијанието на жените од руралните средини во процесите на креирање и донесување на јавни политики и одлуки.

Вака поставената цел директно кореспондира и со дел од мисијата на здружението која што е насочена кон влијанието врз националните и локални политики, а во насока на достигнување на рамномерен регионален развој.

Постигнати резултати:

- Мапирани економските предизвици со кои што се соочуваат жените во руралните средини вклучувајќи ги и последиците предизвикани од кризата со Корона вирусот;
- Зголемена информираност и видливост на родовиот економски јаз во руралните средини кај пошироката јавност;
- Зголемени знаења и вештини за застапување за економско јакнење кај жените од руралните средини.

4. Подгрантист: Мрежа на Млади фармери – ММФ с. Мешеишта Дебарца

Име на проектот: Одржлива мрежа на млади фармери за ревитализација на земјоделството и руралните средини

Цел на проектот: Мрежата на млади фармери (ММФ) да биде препознаена кај младите, како застапник на интересите на младите земјоделци и младите во руралните средини и учесник во процесот на подобрување на условите на младите фармери.

Постигнати резултати:

- Изработен правилник за работа на националниот тим, правилник за внатрешна комуникација, правилник за членство;
- Подобрени знаења и вештини на членките во специфични области за изработка на извештаи и механизам за внатрешно известување;
- Подобрени знаења и вештини на членките за финансиско управување во организацијата и финансиско известување;
- Развој на систем за информирање и комуникација со членките и општата јавност преку изработен веб-информатор за годишните активности на ММФ и идни планирани активности;
- Развој на систем за информирање и комуникација со надградена и подобрена на веб-страница на ММФ со превод на Англиски и Албански јазик,

- Унапредено и подобро работење на Мрежата со запазени административни процедури и одржан годишен состанок.

5. Подгрантист: Здружение за рурален развој Локална Акциона Група АБЕР 2015, с.Старо Нагоричане

Име на проектот: Да го унапредиме постоечкиот Енергетски систем во нашиот регион

Цел на проектот: Унапредување на постоечкиот Енергетски Систем, промовирање и реализирање на нови модули базирани на Енергетска демократија во микро регионот Липково-Куманово-Старо Нагоричане

Постигнати резултати:

- Поголема информираност и едукација на локалните невладини организации и бизнис секторот преку соработка со меѓународни организации од ЕУ за унапредување на постоечкиот Енергетски Систем во североситочниот регион.
- Разработени предлози за измена на постоечките Стратешки Политики и документи базирани на докази (краток документ за јавни политики – основа за понатамошни активности односно компонентата на одржливост на проектот.
- Иницирана и имплементирана постапка за усогласување на постоечки правен/и субјект/и за унапредување на постоечкиот Енергетски систем во микро-регионот согласно ЕУ практики.

6. Подгрантист: Здружение за рурален развој Локална Акциска Група МАЛЕШ-ПИЈАНЕЦ

Име на проектот: Малеш-Пијенец е вашата следна дестинација

Цел на проектот: Општа цел на проектот е да придонесе за подобрување на условите за живеење во локалните заедници на територијата на ЛАГ Малеш Пијанец, и подобрување на локалната економија преку одржливо користење на природните ресурси во промоција на рурален туризам.

Постигнати резултати:

- Подготвени туристички понуди со интегриран пристап со вклучување на локалните понудувачи на услуги и производи, базиран на барањата на туристите /тур оператори;
- Промовирани креираните туристички понуди.

7. Подгрантист: Здружение за развој, едукација и еколошка етика- ПОЛИМАТ 13

Име на проектот: Еко разиграна сликовница

Цел на проектот: Подигнување на свеста кај децата и младите за значењето на чиста животна средина.

Постигнати резултати:

- Зголемени знаења и подобрени навики и однесувања кај децата и младите од општина Богданци за чиста животна средина
- Зголемени еколошките активности во градинките и основните училишта во општина Богданци и Завод за рехабилитација на деца со оштетен слух Кочо Рацин од Битола
- Зголемена свест кај воспитно – образовниот и раководен кадар од градинките и училиштата во општина Богданци за значењето на еколошките активности во образовниот процес.

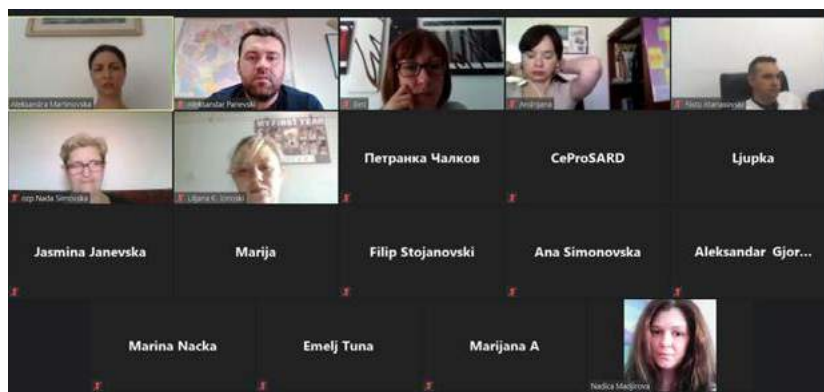

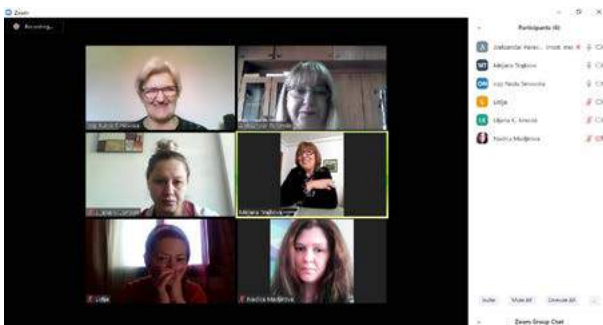
Онлајн обуки и средби организирани од страна на МРР во текот на 2020 година

Прилагодувајќи се на ситуацијата што настана со пандемијата, Мрежата за рурален развој на Северна Македонија, во текот на 2020 година организираше голем број онлајн обуки и средби со организациите членки. Со цел да се подобрат капацитетите на организациите под-грантисти во рамките на проектот за Институционална поддршка на МРР на СМ, се организираше онлајн обука за мониторинг и евалуација на проекти. МРР организираше и онлајн обука за подготовка на куси документи за политиките, со цел да им помогне на своите членки да ги зајакнат вештините за застапување и лобирање.

Почитувајќи ги мерките за претпазливост, 15 претставници на членките на МРР на Северна Македонија се сретнаа во Вила Марија во Демир Капија, со цел да се обучат за финансиско управување и на тој начин да ги зајакнат капацитетите на своите локални организации.

Членовите на Тематската група на МРР за родова еднаквост одржаа онлајн средба за да дискутираат за влијанието на пандемијата врз жените во руралните области. Ова беше можност членките да

разменат различни информации и искуства од работењето во руралните области, како и да ги утврдат главните проблеми и предизвици со кои се соочуваат жените од руралните области во текот на пандемијата.

Кружок за учење за животната средина

На почетокот на февруари 2020 година, средношколци од околината на Радовиш, потпомогнати од локалното граѓанско здружение „КРУНА ПЛУС“, започнаа кружок за учење за животната средина. Волонтер од Пискорпс (Peace Corps) со големо знаење во областа на животната средина и климатските промени беше назначен за водач на кружокот, а улогата на ководач се дефинира како ротирачка помеѓу другите членови на групата. Петнаесет членови на кружокот се среќаваа во средношколската библиотека и одржаа 6 сесии во текот на февруари и март. Последните четири сесии се одржаа онлајн поради ширењето на корона вирусот и преземените мерки за претпазливост во земјата. Младите членови на кружокот учеа и дискутираа за многу теми како што се екосистемите, цврстиот отпад, загадувањето на водата и воздухот и климатските промени. Ги изнесоа еко-

лошките проблеми што ги имаат на локално ниво, преку дискусија за главните причини за загадување, како можат да ја заштитат својата животна средина и какви видови рециклирање отпад можат да спроведат на локално ниво. На една од сесиите, ја посетија градската депонија во Радовиш за да се запознаат со различните начини на одлагање отпад и да научат дали отпадот од домаќинствата, особено цврстиот (пластика) се рециклира. Со цел да се запознаат со работата и функцијата на системите за третман на отпадни води, начинот на третман на отпадните води, како се прочистуваат и како сето тоа влијае врз дивниот свет и целокупната мрежа на екосистемот, членовите на кружокот ја посетија и пречистителната станица во Радовиш. Желни да научат повеќе за загадувањето на воздухот, на една од сесиите членовите на кружокот поканија стручњак за животна средина со кого заеднички дискутираа за главните загадувачи во земјата.

На последната десетта сесија, членовите на кружокот за учење за животната средина дискутираа за идните чекори и можности за свое учество во активностите што ги спроведува граѓанската организација „КРУНА ПЛУС“. Бидејќи нивните очекувања се исполнија, членовите на групата во голема мера се заинтересираа да учествуваат и во обуки за компостирање во градинките и основните училишта во Општина Радовиш, како и да креираат различни боенки за животната средина, видео материјали и упатства за компостирање.

Обезбеденост со храна и економско зајакнување на најранливите заедници во Северна Македонија

Како одговор на последиците кои произлегуваат од пандемијата на корона вирусот, шведската организација за развој We Effect заедно со своите партнери од Северна Македонија, Мрежата за рурален развој на С. Македонија, Националната федерација на фармери и Националниот ромски центар, презема активности за поддршка на луѓето кои се најтешко погодени. Преку проект кој ќе биде спроведен на територијата на целата држава, се нудат решенија за намалување на влијанието на кризата во однос на обезбедноста со храна и зајакнување на капацитетите на најранливите заедници во земјата. Проектот, кој е финансиран и развиен во тесна соработка со Шведската амбасада во Северна Македонија, не само што предвидува итна интервенција, туку ќе придонесе кон самоодржливост и резистентност на овие заедници на слични шокови во иднина.

„Пандемијата Ковид-19 има огромно влијание врз повеќето луѓе во светот, а особено врз веќе ранливите групи на луѓе кои имаат ограничени можности да создадат пристоеен живот за себе и за своите семејства. Сè уште е рано да се проценат севкупните последици од пандемијата, но ќе биде потребно преземање на многу мерки за да се намалат нејзините ефекти. Шведска долги години соработува со We Effect во Северна Македонија и сметаме дека оваа иницијатива е важен одговор за ублажување на последиците од пандемијата, поврзани со обезбедноста со храна и економското зајакнување на најранливите категории на луѓе во Северна Македонија, особено оние кои живеат во руралните средини. Во доменот на развојот, Шведска останува посветен партнер на луѓето од Северна Македонија,“ изјави Кристин Форсгрэн Бенгтсон, амбасадорка на Кралството Шведска во Република Северна Македонија.

Руралните области во Северна Македонија се дом на 40 проценти од вкупното население во земјава и две третини од сиромашните. Со кризата настаната како резултат на пандемијата, многу семејства од руралните средини се соочуваат со егзистенцијални проблеми, малите бизниси имаат потешкотии во работењето, а луѓето кои веќе егзистираат на маргините, сè повеќе осиромашуваат. Најголемите проблеми на земјоделците се нарушените синџири на снабдување и отсуството на сезонски работници.

Ситуацијата е особено тешка ако се погледне низ призмата на секојдневието на сиромашната ромска популација која во најголем дел егзистира од сивата економија, продавајќи облека или собирајќи стара хартија и пластика – извори на приход кои во моментов се доста органични.

„Како што последиците од пандемијата стануваат сè поочигледни, видливо влијаејќи на егзистенцијата на најранливите заедници во Северна Македонија, сфативме дека е од пресудно значење да превземеме конкретни активности. Се надевам дека овој проект ќе донесе позитивни промени и ќе обезбеди сигурна иднина за земјоделците, особено за жените и младите од руралните средини, како и за маргинализираната ромска заедница,“ изјави Анели Леина, регионална директорка на Шведската организација за развој We Effect.

Мрежата за рурален развој на Северна Македонија како гласник и активен застапник на потребите на руралното население во земјава, веќе ги идентификуваше проблемите и предизвиците во руралните средини, настанати како последица на пандемијата. „Особено се радувам што овој проект ќе ни овозможи, не само директно да се справиме со тие

предизвици, туку и да понудиме иновативно и долгорочно решение за економско зајакнување на руралните средини и обезбеденост со храна за ранливото и маргинализирано население,“ истакна Петар Ѓоргиевски, претседател на Мрежата за рурален развој на Северна Македонија.

Според анализата на НФФ за земјоделството и корона кризата, поддржана од We Effect, овој сектор ќе се соочи со зголемена неизвесност, зголемена невработеност, ограничена достапност на сезонска работна сила, нарушување на синџирите на обезбедување и пристап до храна и отсуство на директни мерки за поддршка на малите земјоделци и земјоделки за справување со сиромаштијата. „Овие проблеми ние земјоделците ги чувствуваме и не сме моќни самите да се справиме со нив. Преку овој проект очекуваме дека ќе се направат интервенции за минимизирање на нарушувањата на синџирите за обезбедување на храна во согласност со потребите и предизвиците на земјоделците, посебно на жените и младите и балансирање на понудата и побарувачката во земјоделството,“ потенцира Васка Мојсовска, претседателка на Националната федерација на фармери.

Катерина Шојкиќ, менаџерка на проектот од Националниот ромски центар (НРЦ) истакна дека во периодот на пандемија на Ковид-19, НРЦ доследно ја исполнува својата мисија да им служи на Ромите како носители на права и да одговори на настанатите предизвици. „Се надеваме дека постоечкото високо ниво на исклученост од вработеност на Ромите ќе биде решено и ќе се постигне напредок во вклучувањето и оспособувањето на младите Роми и Ромки за генерирање на приходи. НРЦ се залага за видливост на ефектите од проектните активности во областите на економско јакнење на жените и млади-

те Роми, развој на социјални претпријатија водени од Ромки, заштита на права од работен однос, заштита од родово базирано насилство кај ромските жени и девојчиња, создавајќи цврста основа за закрепнување на тековната состојба со која се соочуваат Ромите,” вели Шојиќ.

Проектот „Обезбеденост со храна и економско зајакнување во Северна Македонија“ има за цел да го зајакне капацитетот на руралните и маргинализираните заедници во земјава со тоа што ќе обезбеди брз и ефикасен одговор на нанесените економски штети од пандемијата и ќе им го отвори патот кон прилагодлив, инклузивен и одржлив развој.

Во таа насока, проектот работи на промовирање на самоодржливи системи за обезбедување со храна, кои ќе бидат родово сензитивни и еднакво достапни за сите. Преку повторно воспоставување и воведување на алтернативни пазарни врски за земјоделците, создавање центри за храна и обезбедување на економски перспективи за ранливото население кое ги вклучува жените, младите и ромската заедница, се нудат решенија кои ќе го подобрат живеењето и ќе ги заштитат ранливите категории на луѓе сега и во иднина.

Ревидирани локалните развојни стратегии

Спроведувањето активности според пристапот ЛЕАДЕР во С. Македонија започна уште пред една деценија преку поддршка од различни донатори, фондови и проекти (ЕУ, УСАИД, ГИЗ, техничка помош од различни земји, итн.).

Водечка улога во активностите според пристапот ЛЕАДЕР има Мрежата за рурален развој на Северна Македонија, со поддршка за формирањето групи за рурален развој со учество на различни чинители, кои понатаму се формализирани во локални акциски групи кои даваат поддршка за изработка на локални развојни стратегии – ЛДС и активно работат на изградба на своите капацитети и спроведување на таквите стратегии.

Со поддршка од МРР на СМ, во периодот 2016-2020 изработени се локални развојни стратегии за четири ЛАГ (Малеш-Пијанец, Беласица Огражден, Бојмија и Плачковица). Иако стратегиите имаат широк опфат на потреби кон кои се осврнати поради вклученоста на голем број чинители од локалните заедници, сепак се спроведоа само дел од предвидените активности, поради недостаток на средства од државната и локалните власти да се финансираат мерките од ЛЕАДЕР и да се спроведат локалните развојни стратегии. Исто така, од денешна гледна точка, ако го погледнеме опфатот на планираните активности во стратегиите, можеме да заклучиме дека многу од нив не се реалистично исплатливи според брзината на развојните процеси на териториите на ЛАГ. Освен тоа, изминатиот период ситуацијата во руралните области се измени, особено поради големото иселување на

млади од руралните области на териториите на четирите ЛАГ, кои се протегаат кон источниот и југоисточниот регион на земјата.

Од друга страна, состојбата со пристапот ЛЕАДЕР како владина мерка за рурален развој има позитивен напредок, како преку Националната програма за рурален развој, така и преку ИПАРД, со што од 2019 година регистрираните ЛАГ добиваат средства преку националната програма, а се прават напори да се искористат средствата наменети за ЛЕАДЕР преку мерката за техничка помош при ИПАРД.

Земајќи го предвид фактот дека стратегиите беа во последната година на спроведување, но и поради горенаведените причини, беше заклучено дека треба да се ревидираат со цел да се прилагодат кон ново настанатите состојби и потреби во руралните области. За таа цел, УСАИД обезбеди финансиска помош за Мрежата за рурален развој, да организира регионални работилници и активности за подигнување на свеста за зголемен пристап кон можностите за финансирање од страна на ЕУ за прашања поврзани со земјоделството, како и за ревизија на стратегиите на четирите ЛАГ. Ревидираните стратегии предвид ги земаат ново настанатите процеси и ги вклучуваат сите локални влијателни актери, како и оние кои би можеле во иднина да влијаат врз развојот на тие области.

Натпревар за новинарски стории

Како дел од проектот финансиран од Европската унија „НАГЕ - Вмрежување и застапување за зелена економија“ (Networking and advocacy for green economy) спроведуван од 7 партнерски организации од Балканот, Мрежата за рурален развој на С. Македонија објави повик за натпревар за новинари и медиуми за истражување и промовирање на најдобри зелени економии или еколошки безбедни рурални бизнис практики.

До предвидениот рок (03-ти декември 2020), на повикот за новинарски натпревар одговорија седум новинари со шест новинарски стории, при што беа опфатени теми поврзани со земјоделство, компостирање, рециклирање, иновативни производи како замена на пластика итн.

При процесот на квалитативна евалуација, Комисијата составена од двајца новинари и експерт за зелена економија, ги оценуваа пристигнатите новинарски продукти според следните критериуми:

- Методологија на истражување (образложен истражувачки концепт, односно тема, извори од кои се прибрани податоците, новинарски алатки што се користени при работата)

- Стил на новинарско пишување
- Релевантноста на темата
- Придржување до новинарските и етичките стандарди (присуство на факти, точност и веродостојност на наводи).

По извршеното бодување на секоја поединечна сторија и сумирање на бодовите од секој оценувач, проектниот тим на МРР на СМ заклучи дека “Од рециклирана хартија до амбалажа за јајца” на новинарката Александра Максимовска е избрана за најдобра сторија.

Новинарката на првонаградената сторија доби парична награда во бруто износ од 1.500 (илјада и петстотини) евра.

Крајната цел е оваа сторија да мотивира други новинари и медиуми, како и да го примаме создавањето на други новинарски стории кои ќе придонесат за зголемување на јавната свест за значењето на зелената економија и зеленото претприемништво.

Сторијата можете да ја прочитате на следниот [линк](#).

Визија за рурална Европа

Искористување на потенцијалот на руралните области за придонес кон одржлива и просперитетна Европа

Конвенцијата за земјоделство и рурален развој ARC2020 иницираше панел на граѓански организации и рурални движења кои започнаа отворена дискусија со граѓани, кои учествуваа преку видеоконференција, по што се разменија мислења помеѓу претседателите на комитетите за земјоделство и за животна средина на Европскиот парламент.

Овој голем настан со наслов „Визија за рурална Европа – Искористување на потенцијалот на руралните области за придонес кон одржлива и просперитетна Европа“ беше организиран од страна на Претседателот на групата Да ја обновиме Европа (Renew Europe Group) Дацијан Киолос и се одржа на 7 јули од 14.30 – 17.00, по централно европско време

На средбата Петар Ѓоргиевски имаше свое обраќање во дискусијата при што ги сподели ставовите на граѓанските организации коишто работат на рурален развој на Западниот Балкан, под покровителство на Балканската мрежа за рурален развој. Тој зборуваше за потенцијалите на руралните области на Западниот Балкан, постојниот јаз меѓу руралните и урбаните региони, како и за потребата да се инвестира во развојот на руралните области.

„Процесот на рурален развој на Западниот Балкан е еден од главните движечки процеси кои навистина можат да го забрзаат процесот на пристапување на Западен Балкан кон ЕУ. Но за ова да се оствари, треба да инвестираме во зајакнување на меѓусебната доверба на секое ниво, помеѓу луѓето, институциите и

на национално ниво, но потребно е и да се инвестира во потребата за подобрување на довербата помеѓу Западниот Балкан и Европската Унија и да се изгради значајно и еднакво партнерство. Секако дека сме свесни дека Западниот Балкан некако остава негативна слика од минатото, но таквата перцепција на недоверба создава слепа улица во процесите на интеграција со ЕУ и негативно влијае и врз развојот на руралните области. Така, оваа негативна перцепција сакаме да ја претвориме во позитивна и тоа дека Западниот Балкан има посебни вредности кои повеќе не зближуваат отколку што не оддалечуваат, а ваквите вредности можат само да ги зголемат вредностите на ЕУ“, истакна Петар Ѓоргиевски во своето обраќање.

https://re.livecasts.eu/a-vision-for-rural-europe?fbclid=IwAR3H-jsxCQThi-8yD2e8To2mPIBkjGAmhRWslx2ygs-uz6uZ-kNCKM_V7g-GM

Руралниот развој преку развој на Спортскиот аеродром

Аероклубот Скопје постои од 1923 година на различни локации во Скопската околина. Од 1984 година аеродромот се наоѓа во место Глуво, Стенковец. Со поделбата на локалната самоуправа во 1996 година, аеродромот административно влегува во новата општина Чучер Сандево.

Општина Чучер Сандево е рурална општина сместена под падините на Скопска Црна Гора, на север од Скопје. Таа зафаќа површина од 235 км² и има 8.493 жители. Во општината како најразвиена стопанска гранка е земјоделието, потоа рудникот Бањани, како и повеќе мали приватни фирми.

Развојот на оваа општина е взаемно поврзан со развојот на Спортскиот аеродром Стенковец. Веќе четврт век општината работи со Аероклубот во насока на подобрување на условите и квалитетот на живот на жителите во оваа општина.

Визијата на Аероклубот е креирање на Спортски аеродром каде вљубениците во авијацијата ќе можат да дојдат и да се занимаваат со воздухопловните спортови и да уживаат во овој вид на активности. За да може да се исполни ваквата визија потребно е аеродромот Стенковец да се развива како современа дестинација со интересни содржини. Содржини кои се пристапни, не само за професионалните воздухопловци, туку и за домашните и странски туристи.

Позицијата на Спортскиот аеродром Стенковец е таква да може на туристите и посетителите да им овозможи воздушна глетка на Градот Скопје, Кањонот Матка, Водно, Скопска Црна Гора, Римскиот Ак-

вадукт, Античкиот град Супи, итн. Со полетување од Стенковец цела Македонија е на дланка.

Затоа во 2020, Аероклубот со поддршка на ЕУ, Светска Банка и Министерството за Економија на РСМ во рамките на „Проектот за локална и регионална конкурентност“, изгради туристички објект, ресторан со капацитет од 300 луѓе и мал сместувачки капацитет со 6 соби. Беа креирани услуги привлечни за туристите, како на пример, тандем скокови со падобран, проба за летање едрилицы, проба за летање спортски авиони, проба за летање ултралесни авиони, тандем летови со параглајдер, летање на радиокомандувано авионче и дрони, итн.

Некои од плановите на Аероклубот за понатамошен развој вклучуваат: Музеј на

авијација, изградба на хангари за авиони/ гаражи за авиони, Автокамп, изградба на стакленик за одгледување дрвја и обновување на инфраструктурата (пат, паркинг, информативни знаци).

Музејот е замислен како современ виртуелен комплекс во кој посетителите ќе можат преку аудиовизуелни презентации да се запознаат со историјата. Дел од комплексот се симулатори за летање, падобранство и управување со модели на авиони. Целта е покрај знаењата за историјата, децата од школска возраст да се стекнат со практичниот дел од природните науки, особено во областа на аеродинамиката.

Бидејќи обиколницата на Градот Скопје минува близу аеродромот планот е да се направи Автокамп за да можат патниците намерници да одморат на своето патување.

Предвидено е и посебно место во кое ќе растат дрвја типични за овој регион и ќе се садат околу аеродромот и во општината. Идејата е секој нов член да засади „своје“ дрво на аеродромот и да се грижи за него. Вишокот дрвја ќе се поклонуваат на заинтересирани.

Аероклубот редовно спроведува вакви и слични проекти кои ги поддржуваат, не само воздухопловството, туку и основните демократски и човечки вредности. Аероклубот работи со лица со попреченост во деловите каде можат да се занимаваат со воздухопловните спортови и деловите со заштита на животната средина преку развој на проекти за аеропошумување.

Аероклубот Скопје има обучен тим и капацитет за раководење со проекти и отворени се за соработка со институции и граѓански организации кои работат во правец на развој на оваа рурална општина. Ваквиот развој, Аероклубот го гледа преку зголемување на атракциите во општината и зголемување на бројот на туристите, со што неминовно ќе се зголеми бројот на работните места, а тоа директно ја спречува миграцијата на младите луѓе од општината.

ЗВУКОТ НА БЕЛА РЕКА

Ликовна колонија 2020

Во периодот од 25 септември до 5 октомври, со делумна поддршка од Министерството за култура, во меѓународниот центар за уметност и одржлив развој се одржа ликовна колонија со наслов „Звукот на Бела Река“

Дијана Томиќ – Радевска, Сашо Саздовски, Пандора Апостолска Саздовска, Филип Велковски, Горан Ристовски и Кети Талевска се првите македонски уметници што официјално гостуваа на уметничкото гумно во Слоештица. Во целосен творечки карантин, уметниците создаваа инспирирани од темата „Звукот на Бела Река“. Имено, во услови на изолација поради глобалната пандемија, природата, ненаметливо почна да ни се наметнува. Во отсуство на вревата што вообичаено ја создаваме ние, луѓето, заитани кон материјалното, звуците што ги слушаме од природата како да не канат да нурнеме подлабоко во нас самите. И тогаш, ни се отвораат прашања за суштината на битисувањето, за нашата врска со природата, за уметноста како можност, локално но и глобално да проговориме за таа релација, за водите што се поврзани и на тој начин го поврзуваат целиот свет, а особено СИТЕ уметници од светот.

Ексклузивитет на ова издание на уметничката колонија, беше потпишувањето на ПОВЕЛБА за збратимување со што, после 15 години соработка, „Арт Поинт – Гумно“ и Ликовната колонија „Де Ниро“ од Цапари и официјално ги вкрстија четките.

ЕУ ИПА Проект:

ОТКРИВАЊЕ НА СКРИЕНИТЕ АТРАКЦИИ

Благодарение на сè поголемиот интерес од странските издавачи, СЛИКАТА за Слоештица, сликата за нејзините предели и луѓе, за нејзината природа и за нејзините духовни блага, преку зборот на Петре М. Андреевски, го започна својот пат

низ светот. Но, почнувајќи од декември 2019-та, благодарение и на проектот **Откривање на скриените атракции**, таа ќе стане дел од заедничките европски вредности.

Со овој проект, чијшто носител е Општина Демир Хисар, а „Арт Поинт - Гумно“ од Слоештица, како и општината Клос и невладината ФЛАГ од Р. Албанија кои се локални партнери, конечно се остваруваат нашите долгогодишни заложби за поставувањето на меморијална поставка за бардот на македонската литература во склоп на реконструираниот задружен дом.

Она што е исклучително важна придобивка од овој проект, е пред сè поддршката на локалното население во насока на јакнење на капацитетите за дополнителни дејности ориентирани кон руралниот туризам. Тоа значи дека ПОСЛЕДНИТЕ СЕЛАНИ од регионот на Демир Хисар, токму оние што се вечна, непресушна инспирација на Петре, ќе бидат мотивирани да останат овде во своите села и да ги споделуваат приказните за скриените атракции со домашните и странските туристи. Со помош на македонски и албански експерти за туризам, во септември,

кај нас и во Албанија беа организирани паралелни работилници за потенцијалните даватели на туристички услуги. Темите беа:

„Споделување на атракциите од прекуграничните региони со туристите – придобивки за локалните заедници во Клос и Демир Хисар“ и

„Маркетинг и промоција на одржлив рурален туризам“.

Паралелно со јакнење на капацитетите на локалното население и промоција на скриените атракции од регионот, во Слоештица, веќе се назира новото издание на т.н. „Бела куќа“ (старата селска кооперација).

www.artpoint-gumno.org.mk

Традицијата и старите занаети како големо национално богатство

Здружението на уметници ракотворци „АРТИ КРАФТ“ се соочуваше со бројни предизвици во спроведување на своите активности во екот на пандемијата. Особено беа тешки напорите да го доближат занаетчиството до младите луѓе, обичните граѓани како и до институциите на системот. Голем предизвик беше остварувањето на комуникација помеѓу занаетчиите и институциите на системот, како и обидите за промоција на традиционалните, културните и обичајни вредности преку сплотување на националностите кои творат и живеат на овие простори.

1. Во чест на 8-ми Септември „Денот на Македонската независност“, на 7-ми септември 2020 год, во Скопје, во период од 9-18ч. во просторот на ГТЦ, АРТИ КРАФТ организираше БАЗАР каде се претставија ракотворците на домашни ракотворби и стари занаети, уметници, млади таленти, кои преку своите креации ја презентираат македонската уметност и култура на едно место.

2. На 15-ти октомври 2020 г. пред административната зграда на Општина Бутел, беше одбележан „Меѓународниот ден на руралната жена“, со изложба на рачно изработени производи од страна на членовите на ЗУР „АРТИ КРАФТ“-Скопје. Во

рамки на настанот, жените од руралните средини побараа здравствена едукација и подобар пристап до здравствените услуги во време на КОВИД 19. Како посебен проблем ја истакнаа економската зависност од мажите, неможноста да располагаат со приходите од земјоделската дејност, непоседубвањето на имот итн. Тие покажаа голема заинтересираност за стручно оспособување и доквалификација за производство на еколошки здрава храна во што ја гледаат својата иднина. Исто така заштитата на животната средина беше една од приоритетните теми.

Понудата од страна на здружението АРТИ КРАФТ за помош во изработка на сувенири со оригинални алатки исто така побуди голем интерес.

3. Во чест на 11-ти Ноември 2020 год, ослободувањето на градот Куманово, АРТИ КРАФТ одржа два настани.

- Модна ревија со бел вез од Модно Студио „ЕТНО БЕБА“ од Куманово, Скопје,
- Избор на Најдобар сувенир на општина Куманово за 2020 година.

4. Традиционално и оваа година, АРТИ КРАФТ зеде активно учество во Новогодишниот базар во Градскиот Трговски Центар во Скопје каде беа изложени производите на здружението.

Интегрирана информативна и туристичка понуда на територијата на ЛАГ Бојмија

Микрорегионот кој го опфаќаат општините Богданци, Валандово, Гевгелија и Дојран здружени преку Локалната акциска група „Бојмија“ отвораат нови перспективи и можности за соработка во делот на брендирање на локални производи и услуги што е предуслов за подобра препознатливост на ЛАГ-от.

Со реализација на дел од активностите предвидени во проектот „Интегрирана информативна и туристичка понуда на територијата на ЛАГ Бојмија“ во секоја од четирите општини беа поставени информативни табли кои ќе го промовираат ЛАГ Бојмија и ќе ја зголемат општата и туристичка информираност на посетителите. Информативните табли беа лоцирани на најфреквентните места на четирите општини кои ја формираат територијата на ЛАГ Бојмија. Истите служат за информирање и промовирање на партнерството помеѓу овие општини на микрорегионално ниво и европските вредности прифатени со имплементација на ЛЕАДЕР пристапот.

Преку андроид апликацијата чиј QR код беше поставен на информативните табли ќе се зголеми општата и туристичката информираност за микрорегионот кој го опфаќа ЛАГ Бојмија и ќе се овозможи брз и ефикасен преглед на потенцијалните можности за развој на туризмот во различни области од ЛАГ-от.

Реализацијата на онлајн состаноци, информирањето преку социјалните мрежи и печатениот рекламен материјал предизвика заинтересираност кај локалните жители во микрорегионот да се запо-

знаат поблиску со термините Локална акциска група, ЛЕАДЕР, Локална стратегија за развој базирана на територија. На овој начин се здобија со информации, а и можности и самите да земат што поголемо учество во самиот процес, да бидат и дел од процесот на имплементација на Стратегијата, а и да учествуваат во нејзино градење и проширување.

Целта на овој проект е овозможување на брз и ефикасен преглед на потенцијалните можности во различни области од ЛАГ територијата.

Проектот „Интегрирана информативна и туристичка понуда на територијата на ЛАГ Бојмија“, го реализира Локалната акциска група Бојмија, а финансиски е поддржан од Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој и општините од територијата на ЛАГ-от.

Избери здраво – купувај локално

Производството на храна и квалитетот на производите од Гевгелиско - Валандовската котлина е познато на сите вистински вљубеници во храната. Со децении наназад овој регион беше најпознат по раноградиските производи, по вкусните домати, по овошјето и зеленчукот. Бројот на сончеви денови, медитеранската клима, пристапот до вода, обработливите површини и добрата местоположба беше причина зошто посетителите се воодушевуваа од квалитетот и вкусот на производите. Со тек на време, интересот на потрошувачите во врска со квалитетот на храната, нејзиното потекло и начинот на производство започна да расте. Дополнително, зголемената свесност кај населението за придобивките од здравиот начин на исхрана придонесе да се зголеми побарувачката на производи од познат производител, а тие се помалку се присутни на пазарот. Воедно, како резултат на економската криза предизви-

кана од пандемијата, се појави потреба од подетално планирање за купување на различни производи, вклучувајќи приоритизирање на производитите, производителот, местото и периодот на набавка на производите.

Проектот „ Избери здраво – купувај локално“ понуди можно решение на овој проблем, преку воспоставување на краток синџир за снабдување со храна, односно во англиската терминологија познати како “Short Food Supply Chain” или “Short Food Chain Systems”. Тоа се организирани системи кои им овозможуваат на потрошувачите да купуваат храна директно (без, или со најмал можен број на посредници) на систематски, организиран и одржлив начин. Овој начин овозможува продажба на производи директно од фарми, од продавници во сопственост на земјоделци, од клубови, кооперативи, интернет продажба и други начини. Заедничка карактеристика е што потрошувачите директно се поврзуваат со производителите на храна при купување на своите производи.

За таа цел се изработи интернет базира-

на платформа за продажба на локални земјоделски производи која е достапна на <https://kupuvajlokalno.mk/>.

Општа цел на проектот беше овозможување на услови за зголемување на приходите на малите фармери и привлекување на нови фармери преку воведување на иновации во земјоделството и руралниот развој. Целни групи се производители на храна од гевгелискиот регион, како и потрошувачи кои имаат интерес да купуваат храна од локален производител, на кои квалитетот и начинот на производство им е приоритет.

Интернет базираната платформа допринесе голем дел од локалните производители да го прифатат токму начинот на онлајн продажба и промоција на своите производи како решение за обезбедување приходи. Од друга страна пак на потрошувачите да им се понуди сигурност и квалитет во исхраната.

Ставањето во функција на интернет бази-

раната платформа <https://kupuvajlokalno.mk/> ги поттикна малите производители да ги објават производите и да продаваат онлајн.

За поголема промоција на проектот изработен е промотивен материјал, како и видео реклама, која се емитува на регионалната телевизија и има за цел привлекување на локални потрошувачи. Покрај реклама беше изработено и кратко видео со кое се промовира целиот проект, донаторите и придобивките од проектот, како и Студија за утврдување на клучни ризици и понудени можни решенија за постигнување одржливост на системот.

Проектот „Избери здраво купувај локално“ имплементиран од Фондацијата за локален развој и развој на информатички технологии – (ФЛОРИТ) Гевгелија, поддржан е од страна на Мрежата за Рурален Развој на Северна Македонија, преку проектот за развој на капацитетите на Мрежата финансиран од “We Effect”.

ЗГ ЦеПроСАРД во организација за одбележување на Меѓународниот ден на лицата со попреченост

По повод Меѓународниот ден на лицата со попреченост на 4 декември оваа година се одржа информативен настан на кој беше претставен проектот “Заедно за повеќе можности и поддршка” -ТИМОР спроведуван од здружението на граѓани ЦеПроСАРД. Исто така беше организирана и тркалезна маса со учество на чинители кои работат во областа.

Главната цел на проектот ТИМОР е по-

мош на лицата со попреченост да излезат од институциите, да живеат самостојно во заедницата и да имаат поддршка да го сторат тоа што сакаат. Тие ќе можат да изберат со кого ќе живеат да одлучат како сакаат да го поминат своето време, да имаат исти искуства како и сите други луѓе, да добијат поддршка кога им е потребна помош за вршење на сложени работи на различни и комплицирани начини.

Програма за обука за услужување на туристите

Проектот „Поттикнување на руралниот и еколошкиот туризам преку паметни туристички информативни центри/FRETSTIC“ за развој и промоција на локалниот и регионалниот туризам во Македонија и Косово, преку иновативни пристапи и системи за подобрување на руралното и еколошкото искуство, својата цел ја постигнува преку креирање на стратешки алатки кои ќе овозможат подобро разбирање на барањата на посетителите. Овие алатки истовремено служат како механизми за зајакната меѓурегионална соработка помеѓу различни аспекти на индустријата, владините институции, бизнис секторот и граѓанските организации што ќе резултира со зголемување на туристичкиот потенцијал, прилагоден на потребите на целните групи.

Дополнително, проектот има за цел создавање на поволно опкружување за стратешки дофат и придобивка не само

од националните и регионалните пазари, туку и од новите меѓународни пазари во туристичката индустрија.

Како дел од активностите на овој проект, од 26.10.2020 до 30.10.2020, се реализираше вториот дел од обуката преку ZOOM платформата, наменета за учесниците кои ќе ги користат креираните алатки.

Програмата и распоредот за обука е дел од обука на тема „Обука за психологија на потрошувачите и маркетинг на социјални медиуми“.

Партнери во проектот се:

Центар за промоција на одржливи земјоделски практики и рурален развој – Це-ПроСАРД како организација лидер;

Општина Тетово

Regional Development Agency South, Косово

Донатор: Европска Унија

2020 година – 14 години од постоењето на Регионалниот Центар за Застапување - Делчево

1. За првпат оваа година, Регионалниот Центар за Застапување-Делчево, активно се вклучи во една од најактуелните области периодот, а тоа е борбата против лажните вести и дезинформациите. Преку два проекта за медиумска и дигитална писменост ги зајакна капацитетите за основците и средношколците во оваа област и за првпат организираше јавна кампања за подигнување на свеста кај граѓаните одбележувајќи ја националната недела за медиумска писменост во Делчево. Еден од клучните производи на овој осуммесечен процес е мобилната апликација ДИГИЛИТ наменета за средношколците од градот. На оваа апликација се наоѓа листата од проверени и точни интернет линкови кои учениците заедно со професорите ја направиле за секој предмет, а кои може да се користат како дополнителна литература.

2. Во рамките на животната средина како стратешка област на делување на РЦЗ-Делчево, организацијата ги унапредила капацитетите на околу 100 претставници на граѓанскиот сектор, општините и медиумите од Делчево, Берово, Пехчево и Македонска Каменица, поврзани со Архуската Конвенција како најзначаен документ донесен во оваа област. Целните групи ги зајакнаа своите знаења во делот на слободен пристап до информации, подобар пристап до правда и вклучување на јавноста во процесите на донесување одлуки кои всушност се трите столбови на оваа конвенција. Беше изработено и промотивно видео и организирана ТВ дебата со експерти од оваа област.

3. Со поддршка на ЕУ проектот „Вмрежување и застапување за зелената економија“, спроведуван од мрежите за рурален развој во Западен Балкан, РЦЗ го реализираше проектот „Регионално поврзување и заедничка примена на концептот за зелена економија“ чиешто директни корисници беа претставници од бизнис секторот од микрорегионот Малеш-Пијанец. Во период од шест месеци беа организирани две обуки за зелена економија за бизнис и граѓанскиот сектор, а за една од присутните компании беше изработен тригодишен зелен акциски план од страна на експерт во областа. Во рамки на малата кампања која беше организирана се изработи и две-минутно промотивно видео, кое како и останатите мултимедијални содржини изработени во рамки на проектите се поставени на официјалната веб страна на РЦЗ и социјалните мрежи.

4. Во рамки на годишното финансирање на граѓански организации од страна на Општина Делчево РЦЗ ја изработи новата стратегијата за Локален Економски Развој на општината за периодот 2021-2025 година.

5. 2020 година РЦЗ ја заокружи со почеток на проект од областа на социјалното претприемништво. Во фокусот на оваа област се младите лица од Делчево на кои ќе им се зајакнат лидерските и претприемачките вештини, а клучната активност ќе биде отворање на првиот младински ХАБ во градот во првата половина од 2021 година. Тој ХАБ ќе биде местото каде сите млади ќе може да доаѓат и да ги зајакнуваат своите вештини во процесот на креирање бизнис планови кои потоа ќе ги презентираат пред бизнис секторот од регионот.

Рурална Коалиција

Рурална Коалиција 2020 година ја одбележа по зајакнувањето на свеста кај пошироката јавност, кај институциите, меѓутоа и во самата локална заедница за потребата од социјална и економска инклузија на жените од руралните средини.

По појавата на пандемијата со Ковид 19, здружението на граѓани Рурална коалиција вложи многу најпрвин во ширењето на информациите поврзани со вирусот и заштитата од истиот. Истовремено во текот на теренските посети упати јасна порака дека родовата еднаквост е основно човеково право кое што е дел од Поглавјето 23 – Правосудство и основни човекови права, а која што пак како хоризонтална тема се провлекува и низ сите останати поглавја во процесот на претпристапните преговори со Европската Унија. Рурална коалиција посети над 100 жени низ селата во С. Македонија опфаќајќи 5 плански региони – Североисточен, Пелагониски, Полошки, Југозападен и Југоисточен регион, со цел да се зголеми информираноста кај жените од руралните средини за родовата еднаквост како основно човеково право. Дополнително поради пандемијата теренските посети беа искористени и за подигнување на свеста за потребата од заштита од вирусот. Проектот беше финансиран од Фондација Отворено Општество Македонија.

Во рамки на проектот «Родовата еднаквост – клуч за економски силна рурална заедница», Рурална коалиција работеше на анализа на мерката 115 за поддршка на активен женски член во семејно земјоделско стопанство при што изготви и краток документ за јавни политики кој што беше предаден и во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство на средба со заменик министерот за

земјоделство, г-динот Трајан Димковски. Членките на Руралното Женско Лоби кое што функционира како неформално тело во рамките на Коалицијата имаа можност пред заменик-министерот да ги изнесат сите препораки произлезени од процесот на аплицирање за мерката 115, а во насока на подобрување и унапредување на самата мерка со цел да може истата да биде достапна за користење од страна на што е можно поголем број на жени од руралните средини. За првиот повик аплицирале вкупно 400 жени, но над 53% од жените во Североисточниот и Полошкиот плански регион немале воопшто информација за постоењето на мерката, па и двете страни се заложија да работат повеќе директно на терен во периодот пред и за време на објавувањето на мерката за наредната година. Исто така Рурална Коалиција ваквите ставови и препораки ги презентираше и пред работната група за родова еднаквост и економско јакнење која што е дел од Министерството за земјоделство, чија што работа ја поддржува UN Women. Една од главните цели за работа на оваа група е токму поддршката и вклучувањето на жените во процесите на креирање на мерките и политиките согласно потребите на жените од руралните средини. На последната работна средба која што се одржа на 14-ти октомври 2020 беше присутен и министерот Аријанит Хоџа при што и во рамките на групата се одбележа Меѓународниот ден на руралната жена – 15-ти октомври.

На 17-ти октомври Рурална Коалиција се претстави и на Денот на граѓанските организации во паркот Школка во Скопје каде што повеќе од 120 организации ги презентираа своите активности пред граѓаните. Коалицијата го презентираше локалното производство на храна, начинот на одгледување на земјоделските производи, а се со цел да се зајакне свеста кај граѓаните да се купува од локално произведената храна и на таков начин да се поддржат и земјоделските производители и домашната економија во време на криза предизвикана од Ковид пандемијата.

Powered by:
MAAA
MACEDONIAN AMERICAN ALUMNI ASSOCIATION

U.S. Embassy Skopje

UNLOCKING RURAL WOMEN ENTREPRENEURSHIP POTENTIAL

Anjali Chandran
Founder, Impresia Kozhikode
IVLP Alumna

Dr. Blagica Sekovska
Department of Rural Economy, FVM - Skopje

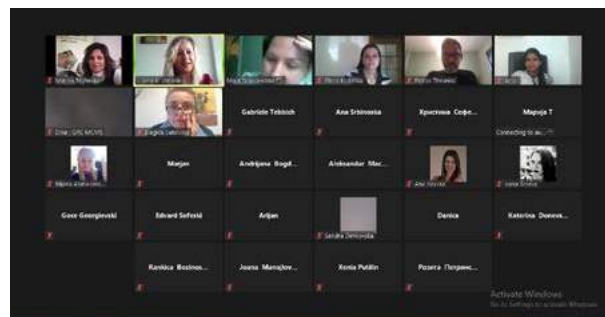
Marina Toseska
IVLP Alumna

Liljana Jonoski
Executive Director of CSO Rural Coalition

10.12.2020 10:30 zoom

На 10-ти декември се одржа панел дискусија на тема Препознавање на потенцијалот за женско претприемништво во руралните средини каде дискутираа граѓанските активисти, експертската фела, како и социјалната претприемачка од Индија, Anjali Chandran, која што всушност е и основач на едно од најуспешните социјални претпријатија на глобално ниво. Тема на разговор беа неопходните чекори кои што треба да се преземат за да се ослободи потенцијалот за женско претприемништво во руралните средини. Родовата еднаквост, родовата рамноправност, како и партиципативното одлучување, но и излез од неформалната економија се дел од перспективите кои што МОРА да се достигнат за да дојде до цврсти и стабилни бизниси водени од жени во руралните средини. Она што пак за сите е еднакво и клучно е: навременото информирање, инклузија на жените во сите клетки на општеството, но исто така и развивање на посебни услуги прилагодени кон потребите на жените како

советодавни услуги, бизнис ангели, регионални центри за згрижување на децата итн. Панел дискусијата уште еднаш ја потенцираше важноста и улогата на жената од руралната средина како носителка на трансформативните економско, социјални и животни промени во локалната заедница. Панел дискусијата се организираше како прва од ваков вид каде што конкретно ќе се резгледуваат решенија за излез од Ковид кризата со поддршка на жените од руралните средини. Настанот беше поддржан и проследен од Амбасадата на САД во Република Северна Македонија како и Алумни асоцијацијата во Р. С. Македонија.

Крајот на 2020 година, Рурална коалиција го одбележа со кампања за поддршка на локално произведената храна «Различни пакетчиња за различна нова година» каде што во фокусот се ставија малите семејни земјоделски стопанства при што беа изработени 250 пакетчиња со органска локално произведена храна. Еден дел од пакетчињата беа доставени во соработка со граѓанските организации до децата на еднородителски семејства, дел како донација за деца заболени од Ковид, а дел за градинката Олга Мицеска од Кичево каде што дечињата од најмала возраст за прв пат имаа можност да се сретнат со малку поинакво пакетче од вообичаеното, ама и да научат нешто повеќе за производството на овошје и зеленчук во нашата земја. Ваквата кампања беше поддржана од страна на програмата Цивика Мобилитас.

Овој материјал е целосно или делумно финансиран од Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА) и We Effect. СИДА и We Effect не мора да се согласуваат со искажаниите мислења.